

Szántó Piroska

TRALALA

– Elvtársaim, barátaim, hitsorsosaim, kollégáim, felfedeztem egy kocsmát! Korcsma vagy csapszék, caupona vel deversorium, értitek?

Csatlós izzik a lelkesedéstől, még a kabátját sem vetette le, széttárt karral, sugárzó arccal üvölt, de, mivel ismerjük az optimista természetét – tavasztól őszig rövid nadrágot hord –, s amúgy sincs valami jókedvünk, meglehetősen közönyösen fogadjuk a hírt. Tél végi kodós este van, a kályha körül ülünk, nálunk, az Eötvös Loránd utcában.

– Kukoricabort nem iszok – morogja Nagy Laci, és Kormos sem néz fel a SZALTÁN CÁR fordításából, a gesztikuláló kezén látszik, hogy magában deklamálja a szöveget, csak Feri és Pista mutat némi érdeklődést, mert mindkettő új cigarettára gyújt, sőt Feri a bajuszát is körülvakarja, mint egy macska.

– De ez igazi kocsmá, és bort mérnek benne, és cigány is van, hagyd már azt a hülyeséget, Cillei (Kormos beceneve), kocsmá, kocsmá, kocsmá, hát mikor hazudtam én a Pártnak?

Igaz lenne? 1952. Nem, kocsmá már nincs. Valaha volt, sok, egyik kedvesebb, mint a másik, itt a Belvárosban, de a legkülönbözőbb minőségű és közönségű is, szerte egész Budapesten. Igazi kávéház sincs. Presszónak csak a híret hallottuk – Olaszországból és Párizsból. Időnként mesélünk róluk a tátott szájjal bámuló fiúknak, hogy teraszok vannak az utcán, ahol feketét lehet kapni és ülve bámeszkodni, vermutot és whiskyt lehet inni, s egyéb imperialista mérgeket, Coca-Colát és grapefruitlét, és csakugyan van a világon egy Dôme nevű kávéház – hallgatják egy darabig, s hiszik is, nem is. Én meg naponta többször is elhaladok a sarki Centrál kávéház hajdani hült helyén. Be van deszkázva a nagyablak, és szavazóhelyiség szokott benne lenni, vagy jegyiroda, ahogy végig a Váci utcában is egymást érik a rongyos plakátokkal teliragasztott, csúf deszkabódékká alakult vagy semmire sem használt egykori kávéházak, cukrászdák vagy kisvendéglők – ugyanúgy a Petőfi Sándor utcában is és az egész környéken. Van, amelyik MÉH-gyűjtőhellyé változott. Az Emke még él, de vendéglő lett, igen gyér étlappal, a Corso a Petőfi Sándor utca sarkán is megvan még, ha csökkentett állapotban is, ott dolgozik Szulovszki Laci, a pincér, mindnyájunk kebelbarátja, Czibor főmecenása. Oda járunk aránylag gyakran valódi piros amuri kaviárt vacsorázni, ez most a legolcsóbb étel, és nem kell hozzá húsjegy. De ital, az nincs, s ha van, csapnivaló, vagy – legalábbis nekünk – megfizethetetlen. Van gyári kantin, van üzemi étkezdé, és van menza a diákoknak. A Pejerle csuda módon megvan, valahol, messze-messze, és nagy elszántság kell hozzá, mert ott enni is illik, nem lehet csak úgy elüldögelni egy liter bor mellett. Ha híre megy egy-egy ehető ételt vagy iható italt mérő vendéglőnek – Patya is felfedezett egyet a Veres Pálné utcában –, hát rohan oda az egész társaság, s aztán vagy csalódik, vagy nem. De ezt is ritkán engedhetjük meg magunknak, nagyon kevés pénzünk van. Meg aztán az iszákosság nagy bűn, bátyuskák, nagy bűn – mondja Kormos.

Iszákosság, Úristen. Pista fizetése nagyon kevés, a kötelezettsége viszont annál több. De akárhogyan is, fizetésnap táján útra kelnek Ferivel egy-egy titkon terjesztett címre, s hoznak egy demizson bort – ünnepélyes aktus. Kormos nem iszik, Margitka sem, én sem – több jut Feriéknak, Lacinak meg Pistának. Ilyen alkalmakkor aztán kedvünkre kidaloljuk magunkat, Pista az egyetlen pestü, ő furulyázik, Réz Ádám is néha, mi meg üvöltjük az otthoni nótákat. De igaz, ami igaz, a legnagyobb sikere mégiscsak Pista *Stux úrjának* van, még talán Réz Ádám gyönyörű angol dalainál is nagyobb, mert a *Stux úr* sláger volt valaha, s mint minden régi sláger, gyanús, az elnyomás idejét is visszasíró, de mindenképpen antiszocialista métely. S ha aztán bor, dal s az éjszaka is fogytán van, még mindig ott áll Feri a szoba közepén, szemébe hull a gyönyörű fekete haja, félig lecsukott seprős szempillái alól éppen csak hogy kilát, s boldogan dűnnyögi:

*Baj van a részeg tengerésszel,
Baj van a részeg tengerésszel,
Minek az a hosszú mentőcsónak,
Minek az a hosszú mentőcsónak,
Minek az a hosszú mentőcsónak
Minden áldott reggel?*

Mindössze két és fél liter volt a demizsonban. S az alkoholtartalma is erősen kétes.

Ottlik az ilyesmiben nem vesz részt, van elég baja anélkül is. Hetenként egyszer jelenik meg, sűrűn teleírt notesszel – Gödöllőről jár be, s rengeteg elintéznivalója esik erre az egy napra –, nem is szólva Veráról, akit néha fél napokra lerak nálunk, mint egy ruhatárba, s idővel érte jön. Csütörtökön jön, mindig csütörtökön, mert akkor van együtt a többiekkel a Dunakorzó kávéházban.

Hát mégis van Kávéház? A Dunakorzó megvan, mutatóba, a régi Duna-parti kávéházsor egyetlen darabja. De oda Pista nem jár. Az az *Újhold* találkozóhelye, és Nemes Nagy Ágnes a kapitány.

*

Micsoda gyönyörű szőke lány volt Ágnes! Az utcán láttam először, rózsaszín mintás fehér ruhában, derékig érő szőke hajjal lebbent a kávébarna Balázs mellett, akit egyenesen egy perzsa miniatúráról szalajtottak, csodaszépck voltak mind a ketten – „*adhattál volna tán egy bögre borsót – tehetél volna pár apróbb csodát*” – mondtam magamban Ágnes egyik szépséges versét. Magamban mondtam, szólni is alig mertem hozzájuk. Csak néztem őket irigykedve, van ilyen lány, gyönyörű, tehetséges, s férje is van, aki-be még szerelmes is, megírta. Még akkor is féltém tőlük, mikor 1949-ben először jöttek fel hozzánk. Pistával nemrég költöztünk csak össze, s az én helyzetem enyhén szólva kétes volt. A régi barátok, akik egyáltalán hajlandók voltak köszönni nekem, rendszerint hatalmas prédikációval tiszteltek meg: szégyellhetem magamat, elválasztottam Pistát a szép és kedves feleségétől, aki ráadásul megmentette az életét s a családja életét is – szégyelltem is magamat, de nem tehettem másként. Védekeztem azzal, hogy én voltam a régi szeretője? Annak idején szakítottunk – én szakítottam! s azóta az egész világ s a háború is beleszólt a kettőnk ügyébe. De Ágneséktől nem kellett volna félnem, sokkal tapintatosabbak voltak, s különben is, mikor 49 őszén felrohantak hozzánk, izgalmukban és felháborodásukban észre sem vették azt a háttérben kukso-

ló, semmibe bele nem szóló nőszemélyt, aki a teát főzte. Kuczka TESTAMENTUM-a jelent meg akkor.

– Pisstaa! Lásza be, hogy itt tenni kell valamit! Felelni kell neki, nem védekezve, hanem támadva, ilyen nincs, ez lehetetlen, ebbe nem nyugodhatunk csak úgy belé!

– Nézd, Pista – ez Balázs volt, jóakarátú, aktív pártfogója a maffa Pistának, lakást is ő szerzett neki és Marikának –, gondolkodj, mit tehetünk, hát eltűrhetjük szó nélkül, hogy a becsületünkbe gázoljon egy rossz költő?

Én magamban, persze, tökéletesen egyetértettem velük – a magam módján –, gondoltam, fel kellene pofozni és kész. De aztán el kellett fogadnom Pista álláspontját. Nem kell csinálni semmit, nem is lehet, nem is érdemes. Mögötte áll az egész világ, de nem ezért, nem gyávaságból kell füttyülni rá. Rossz a vers, rossz a költő, ki törődik vele. Majd elfújja az idő. Nem kell reagálni, nem fontos az egész. Meg aztán igaz is. Hát vele akartok tartani? Én nem, és ti se. Ennek semmi köze az irodalomhoz. Nem kell ügyet csinálni belőle, majd fordítunk egy darabig, eredetit nem publikálunk. Az ilyen, pillanatnyi aktualitást szellőztető vers nem vers, hiába rímel és van szakaszokra osztva. Nyugalom.

Ágnes és Balázs felháborodottan, dühösen, csalódottan rohant el. Én meg azt hittem, ettől a találkozástól számítottam azt az időpontot, amikor Pistát magára hagyták a régi barátai. Tudtam, mennyire fáj neki, hogy nem hívják a Dunakorzóba, szerencsére Gyöngyi meg Cipi mellette voltak, Kálnoky Laci is, meg a fiúk.

De arra pontosan emlékszem, hogy 52-ben megálltam egyszer a Kékgolyó utca sarkán, néztem a cukrászda ablakát, ráismertem a „*mennyei marcipán*”-okra Ágnes egy későbbi versében, és mikor hazaértem, ott ültek a fiúk nálunk, s Pista és Feri éppen eldöntötte, hogy a rossz verset nem versnek, hanem BERS-nek kell nevezni, mint ahogy a valaha volt szardellapasztát akkor gardellapasztának hívták. És még szorosabban bújunk össze, s kerestük az ürügyet a röhögésre és marhaskodásra, és elmentünk a kocsmába, hogy kipróbáljuk Csatlós új, nagy garral bezengett felfedezését, fent, a Hármashatár-hegy legtetjén.

Csakugyan nem csalódtunk, vagy csak egyszerűen féktelen jókedvünk kerekedett? Bizonyos mennyiségű izgalom és feszültség után, úgy látszik, az ember automatikusan kikapcsol, nem lehet örökké félni. Tündéri fényben gőzölgött az egyetlen gyenge villanykörte körül gomolygó vastag füst, savanyú bor- és penészszag ülte meg az ócska, deszkákból összeabdált egyetlen helyiséget – gondolom, a régi turistaházhoz tartozhatott ez a csüszszerű épületrész, a sarokban az alig látható három szál cigánnyal s a három barna faasztallal. Nagy Laci a borba mártott ujjával szamarat rajzolt az asztallapra, ezúttal nem lovat, mint mindig, ha berajzolható felület került eléje – kocsmasztalra szamarat kell rajzolni a borral, Iszkázon így csinálják – közölte Laci –, de higgyük el, ez általánosan elterjedt népszokás, már Rózsa Sándorék is ezt rajzolták a csárda iksz-lábú asztalára – persze, hogyne, igazad van, Lacika. Rajtunk kívül csak három vendég van, köztük egy ósz hajú cigányasszony.

– Nagymama, lerágom a haját! – rikkantja oda a feltüzelt Juhász Feri.

Acigányok cifra magyar nótákat nyekeregnek, a tulaj melléjük ül, paprikás krumpelit esznek, lábasból. Pistát isten tudja, milyen óskori emlék arra indítja, hogy pogácsát kérjen, nincs, persze – hja, barátom, polgári költő, nem mondok mást – ráncolja az orrát röhögtében Kormos Pista; nevetünk mindnyájan, a kedv már igen magas. Enekelünk, összeölelkezünk, Erzsikének igazán édes, szép hangja van, mi többiek in-

kább csak dűnnyögünk, Nagy Laci a botjával veri a ritmust, Csatlós folyton új nótát javasol, rettentően büszke a sikerére. Fúj a szél, nedves tél végi szél, a hegy tetején vagyunk, vékony felhők kergetik a holdat.

Ugy látszik, az utolsó autóbusz nem azonos a rendes, igen-igen ritka hegyi járat-
tal, amivel feljöttünk. Egyszerű pléhdoboz, hosszú fapadok vannak benne ülések helyett, s nem látom ugyan a vezetőt, de vagy tökrészeg, vagy ő nem látja az utat, mert akkorákat ugrik lefelé gurultában a busz, hogy a cigányok folyton ránk esnek, vagy mi órájuk, ahogy kanyarog az út, a hangszerek épségét is erősen veszélyeztetik. A cimbalom verői valahol a padlón kószálnak már. Ez még nem volna baj, csak iszonyúan bűdös van. Nem tudom, mit vacsorázhattak a cigányok, de szüntelen durrogástól hangos a világítatlan, levegőtlen doboz. Kormos összeverekszik Csatlóssal, mert azt állítja, hogy ez csak a nagybögő húrjának a pattogása, vagy talán asszony van elrejtve a nagybögőben, hisz Krúdy is írt már ilyen esetről. De Csatlós dühöng, hogy lehet ilyen marhaságot mondani, ilyen hangokra nem képes egy asszony, ezek férfias, komoly dolgok, hivatkozik Berdára is – az elvtárs ezek szerint a dekadens irodalmat pártolja? – ordítja Kormos, már egymásba vannak keveredve, aztán egy nagy zökkenő, lökés, s ketten kétfelé gurulnak, elkapjuk őket, s nagy nehezen kiköt a busz az Újlaki-templomnál – végállomás.

A cigányokat felszívja a sötétség, mi meg ott állunk, boldogan, ijedten, kipottyantva a világ ködös végére, éjfélkor a Bécsi úton, busz már nincs, meglehet, hogy a Lajos utcán még jár a villamos, meg kéne nézni, de valami még ideragaszt bennünket, az Újlaki-templom tornya világít, az alját már elnyeli a köd, odafent nem is vettük észre, hogy leszállt, és sűrűsödve hömpölyög a Duna felől, aztán benyel minket is, gyönyörű.

•

Abban az időben az előkelőbb emberek irhabundát viseltek, egyenes, télikabátszerű, idétlen, jó meleg bundát, barna báránnyal, a *miseria plebs contribuens* pedig lódent vagy hajdani télikabátot – Pista is a papájáét nyúvi, Juhász Erzsike lódenja alatt az a bizonyos fehér kötött kabát van, amiről nem lehet tudni, hogy az övé-e vagy Kormos Klárié – felváltva viselik. Én szürke kecskebundában feszelvek – az első illusztrációm honoráriumából vettem mámorosan semmire sem gondolva, még 46-ban. Nagy Laci is újmódi irhabunda van, erősen megviselt, sok vihart látott.

De az a magas, vékony férfifigura, aki a tökéletesen üres Bécsi úton felénk tartva, lassan, homályosan kezd kirajzolódni a ködből, lengyelbundát visel. Igazi, réges-régi lengyelbundát, harangszerűen szétálló alja és derékba szabott felső része még magasabbnak és karcsúbbnak mutatja, felvetett feje is hosszúkás, sápadt, kalapja nincs, a haját épp bekoronázza a köd.

Jékely.

Egy pillanattig hátrahúzott nyakkal csodálkozik ránk. Egek-földek hasadnak, villámok cikáznak, hiszen, ha nem is egyenesen az ellenséges táborból jön, de bizonyosan úgy érzi, hogy mi az ellentáborban vagyunk – a fiúkat nem ismeri, biztosan tud a verseikről, legalábbis beléjük pillantott, vagy olvasta is őket, de hát Csatlós mégiscsak Eötvös-kollégista volt, Pistával meg egy nemzedék, valaha nagyra tartották egymást, azt biztosan tudom, hogy Pista nagy költőnek tartotta Jékelyt, én meg iszonyúan szeretem a verseit. Most persze „hallgat” ő is, nem publikál, mi meg a berobbant újjakkal vagyunk, szemmel láthatóan, sőt borszagról érezhetően, szoros barátságban

– egy percnyi csönd, aztán körülönti az üdvrivalgásunk: költő! Költő egyedül, éjjel, éjszélkor a Bécsi úton – sétál, mint egy költő! Heten hétfelől ölelgetjük, meg sem kell mondanunk, hol voltunk és miért, testvér az ellenséges világban, „ugye, holnap elindulunk, apu?“, borulok a nyakába, ráismer a tulajdon verséből idézett sorra, ami nem szokása a költőknek, de még csak nem is furcsállhatja, nincs rá ideje, hiszen ezek emberek a vadak között, megannyi doktor Livingstone a mélységes dzsungelben, ki hitte volna?!

– Akartok egy igazi székely nótát? – kérdi, s már dalolja is:

*Karikalócsöm, kisködmönöm
Lábam között tralala...
Ha levágom a tököm szárát
Kivirít az reggelre
Reggelre
Reggelre
Mire a nap felkelne.*

– Még egyszer! Még egyszer! Meg akarjuk tanulni!

„Karikalócsöm, kisködmönöm...” Most már mondjuk mindnyájan együtt.

– De ez táncnóta – emeli fel az ujját Jékely, s kihúzott derékkal, hátravetett fejével aprózó táncba kezd, egyenesen, előre a város felé, mi utána, egy csomóban, bámuljuk, remekül táncol. Úgy látszik, leért a szél a hegyről, mert belefúj a ködbe, laza vattacsomók libegnek, Zsolinak hol a sarka, hol a lába hegye villan fel, ahogy a tempót diktálja, s már csak a főmotívumot dalolja, daloljuk:

*Karikalócsöm, kisködmönöm
Lábam között tralala...*

Nagy Laci kiválik közülünk, Jékely után ered. Ő is táncol, furcsán döcögve, a lóféses botjára támaszkodva, de pontosan tartva az ütemet, mint egy gordonka a fuvólával, s ő is csak a főmotívumot dalolja, annak is a reális velejét:

*Lábam között a tököm...
Lábam között a tököm...*

Sehol egy lélek, réges-régen alszik Óbuda, üresen nyúlik az út a messzi város felé. Az oszló, foszlányos ködben lebegve táncol előttünk a két alak, felbukkanva és elvillanva, végig a kihalt Bécsi úton, megyünk utánuk.

Jékely itt lakik Budán, minket meg csuda módra felvesz az utolsó, garázsba rohánzó villamos – jószívű vezetője megáll az üvöltözésünkre. Rázkódunk benne, hét szem borsó egy sárga szitában, boldogan. Lám, hát mégis van remény. Hiszen csak a hegyek nem találkoznak.